

Dr Oleksandra Gayevaya, prof. UAM

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0002-6710-9014

e-mail: aleksandra.gajewaja@amu.edu.pl

Uprawnienia osłonowe przysługujące obywatelom Ukrainy przebywającym w Polsce po dniu 24 lutego 2022 roku (cz. I)

Coverage rights for Ukrainian citizens residing in Poland after February 24, 2022 (part I)

Streszczenie

Rosyjska agresja militarna na Ukrainę rozpoczęta wczesnym rankiem 24 lutego 2022 r. wymusiła na obywatelach Ukrainy, zwłaszcza tych zamieszkujących tereny wschodnie tego państwa, ucieczkę do Polski oraz innych krajów członkowskich UE. Gwałtowny wzrost liczby uciekinierów wojennych, zwłaszcza kobiet i dzieci, zamieszkujących terytorium Ukrainy, będący zjawiskiem niemającym precedensu w Europie od czasu zakończenia II wojny światowej, wywołał potrzebę uruchomienia przez państwa udzielające schronienia obywatelom ukraińskim mechanizmów pomocowych, umożliwiających zapewnienie tym osobom w okresie przymusowej migracji minimalnego standardu ochrony socjalnej. Artykuł jest poświęcony analizie specyficznych rozwiązań normatywnych, jakie w ostatnim czasie wprowadzono w polskim systemie prawnym, w celu udzielenia przez polskie władze wsparcia socjalnego uciekinierom wojennym z terytorium Ukrainy.

Słowa kluczowe

wojna, państwa trzecie, przesiedleńcy, uchodźcy, ochrona czasowa, Ukraińcy, ochrona socjalna

JEL: K31

Abstract

The Russian military aggression in Ukraine, which began in the early morning of February 24, 2022, forced the citizens of Ukraine, regardless of these eastern territories, to flee to Poland and other EU member states. A sharp increase in the number of war refugees, depending on women and children, which affects the territory of Ukraine, which causes a phenomenon unprecedented in Europe since real time II, because the war triggers the activation by the state providing aid to Ukrainian shelters, thanks to which the citizen receives the effect during the period of forced relief of the social protection standard. The article is devoted to additional normative changes recently added to the Polish legal system, which are provided by Polish social assistance to war refugees from the territory of Ukraine.

Keywords

war, third country, displaced person, refugees, temporary protection, Ukrainians, social security.

Wprowadzenie

Wybuch wojny na Ukrainie spowodował znaczny wzrost liczby osób emigrujących z tego państwa do innych krajów, zwłaszcza do Polski i państw członkowskich Unii Europejskiej. Szacuje się, że liczba Ukraińców, którzy wyjechali do krajów europejskich po rozpoczęciu inwazji rosyjskiej w dniu 24 lutego 2022 r., osiągnęła próg 7 915 287 osób. Takich danych dostarcza Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR), informuje o nich Ukrinform. Podaje

się, że w sumie od 24 lutego z Ukrainy do krajów europejskich wyjechało ponad 17 mln osób, zaś obecnie na Ukrainę wróciło ponad 9,1 mln osób. UNHCR odnotowuje, że granicę z Polską przekroczyła większość Ukraińców – 8,6 mln, z czego 1,5 mln osób oficjalnie zarejestrowało się w kraju, 6,5 mln osób już wróciło na Ukrainę. Kryzys migracyjny, będący konsekwencją rosyjskiej agresji militarnej na terytorium Ukrainy, wywołał największy od czasów drugiej wojny światowej przepływ ludności migrującej w obrębie kontynentu europejskiego.

go. Aby zapewnić bezpieczne schronienie dla siebie i swoich rodzin wiele osób zamieszkujących wschodnie tereny Ukrainy zostało zmuszonych do opuszczenia swoich rodzinnych miejscowości i wyjazdu do innej części Ukrainy lub do innego kraju, gwarantującego bezpieczne warunki pobytowe.

W związku z agresją militarną Rosji na Ukrainę Rada UE wydała w dniu 4 marca 2022 r. decyzję wykonawczą 2022/382 stwierdzającą istnienie masowego napływu wysiedleńców z Ukrainy w rozumieniu art. 5 dyrektywy 2001/55/WE i skutkującą wprowadzeniem tymczasowej ochrony (Dz.Urz. UE L 71 z 4.3.2022, s. 1–6). Zakresem podmiotowym decyzji zostały objęte następujące kategorie osób – oznaczonych mianem „wysiedleńców” – którzy musieli opuścić Ukrainę począwszy od 24 lutego 2022 r. w następstwie inwazji wojskowej rozpoczętej w tym dniu przez rosyjskie siły zbrojne: 1) obywatele Ukrainy zamieszkali w Ukrainie przed dniem 24 lutego 2022 r.; 2) bezpaństwowcy lub obywatele państw trzecich innych niż Ukraina, którzy przed dniem 24 lutego 2022 r. korzystali z ochrony międzynarodowej lub równoważnej ochrony krajowej w Ukrainie oraz 3) członkowie rodziny ww. osób¹. Zgodnie z art. 2 ust. 2 i 3 decyzji, państwa członkowskie stosują decyzję albo odpowiednią ochronę przewidzianą w ich prawie krajowym w odniesieniu do bezpaństwowców i obywateli państw trzecich innych niż Ukraina, którzy są w stanie wykazać, że przed dniem 24 lutego 2022 r. legalnie przebywali w Ukrainie na podstawie ważnego zezwolenia na pobyt stały wydanego zgodnie z prawem ukraińskim, i którzy nie są w stanie w bezpiecznych i trwałych warunkach powrócić do kraju lub regionu pochodzenia. Państwa członkowskie mogą stosować decyzję również do innych osób, w tym bezpaństwowców i obywateli państw trzecich innych niż Ukraina, którzy legalnie przebywali w Ukrainie i którzy nie są w stanie w bezpiecznych warunkach powrócić do kraju lub regionu pochodzenia.

Decyzja wykonawcza 2022/382 jest dalekowzrocznym mechanizmem, mającym na celu zapewnienie natychmiastowej i zbiorowej (tj. bez konieczności rozpatrywania indywidualnych wniosków) ochrony osób, które nie mogą wrócić do kraju pochodzenia. Mechanizm ten ma na celu zmniejszenie presji wywieranej na krajowe systemy azylowe i umożliwienie uchodźcom korzystania ze zharmonizowanych praw w UE. Prawa te obejmują prawo pobytu, dostęp do rynku pracy i rynku mieszkaniowego, opiekę zdrowotną i dostęp do edukacji. Pobyt obywateli Ukrainy na terytorium Polski i innych państw członkowskich oznacza, że uzyskują oni dostęp zarówno do rynku pracy, jak i wsparcia socjalnego. Istotne jest również to, aby w przyszłości mogli oni uzyskać pewne uprawnienia, w szczególności w zakresie zabezpieczenia społecznego na wypadek starości. Wynika to z wolności przemieszczania się osób na obszarze UE i swobody wykonywania tam działalności zawodowej. W tym zakresie obywatele Ukrainy są uważani za obywateli państw trzecich objętych rozporządzeniem (WE) nr 1231/2010 Parlamentu Europejskiego i Rady z 24 listopada 2010 r. w sprawie rozszerzenia rozporządzenia (WE)

nr 883/2004 i rozporządzenia (KE) nr 1 z 2009 r. dla obywateli państw trzecich, którzy nie podlegają jeszcze tym przepisom wyłącznie na podstawie swojego obywatelstwa.

Fakt wydania decyzji wykonawczej 2022/382 z 4 marca 2022 r. oznacza, że uciekinierzy wojenni z terytorium Ukrainy objęci są ochroną tymczasową, o której stanowią przepisy dyrektywy Rady 2001/55/WE z 20 lipca 2001 r. w sprawie minimalnych standardów przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców oraz środków wspierających równowagę wysiłków między Państwami Członkowskimi związanych z przyjęciem takich osób wraz z jego następstwami (Dz.U.UE.L. 2001.212.12). W tym kontekście warto więc przypomnieć, że według art. 12 dyrektywy Rady 2001/55/WE państwa członkowskie UE są zobowiązane udzielić, na okres nieprzekraczający okresu tymczasowej ochrony, zezwolenia osobom korzystającym z tymczasowej ochrony na podejmowanie działalności na własny rachunek lub wykonywanie zatrudnienia (pracy najemnej), z uwzględnieniem zasad obowiązujących przy wykonywaniu tzw. zawodów regulowanych, jak również na korzystanie z możliwości edukacyjnych dla osób dorosłych, kształcenie zawodowe i praktyczne zdobywanie umiejętności zawodowych. Warto jednak zastrzec, że w zależności od przyjętej w danym państwie członkowskim UE polityki rynku pracy, państwo to w zakresie dostępu do zatrudnienia albo podejmowania własnej działalności gospodarczej może traktować priorytetowo obywateli Unii Europejskiej oraz obywateli państw związanych Porozumieniem o Europejskim Obszarze Gospodarczym, a także legalnie przebywających obywateli państw trzecich pobierających świadczenia dla bezrobotnych. W zakresie wynagradzania za pracę, dostępu do systemu zabezpieczenia społecznego dla pracowników najemnych i prowadzących działalność na własny rachunek oraz innych warunków pracy i zatrudnienia osoby korzystające z ochrony tymczasowej podlegają takiemu samemu reżimowi prawnemu, jak pozostałe osoby objęte systemem prawnym obowiązującym na terytorium państwa członkowskiego. Państwa członkowskie mają obowiązek zapewnienia osobom korzystającym z tymczasowej ochrony dostępu do odpowiedniego zakwaterowania, a w razie takiej konieczności – niezbędnych środków do uzyskania zakwaterowania. Państwa członkowskie zostały zobligowane do uchwalenia ustawodawstwa krajowego, które w sposób skuteczny zapewni osobom korzystającym z tymczasowej ochrony niezbędną pomoc w zakresie udzielania świadczeń opieki społecznej oraz opieki medycznej (obejmującej przynajmniej świadczenia udzielane w przypadkach nagłych oraz podstawowe leczenie chorób).

Jednocześnie warto zauważyć, że niespotykane na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od czasu zakończenia II wojny światowej zjawisko masowego napływu po dniu 24 lutego 2022 r. ludności cywilnej z terytorium Ukrainy skłoniło polskiego ustawodawcę do uchwalenia epizodycznej ustawy zawierającej rozwiązania, które w swoim założeniu mają zagwarantować uciekinierom

wojennym minimalny standard ochrony socjalnej. Celem niniejszego artykułu jest ocena instrumentów normatywnych wprowadzonych do polskiego porządku prawnego na mocy ustawy z 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 103 ze zm.; dalej: specustawa).

Zakres przedmiotowy specustawy

Według art. 1 specustawy określa ona – w pierwszej kolejności – szczególne zasady legalizowania pobytu obywateli Ukrainy, którzy przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa, oraz obywateli Ukrainy posiadających Kartę Polaka, którzy wraz z najbliższą rodziną z powodu tych działań wojennych przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej². Specustawa określa również: 1) szczególne zasady powierzenia pracy obywatelom Ukrainy przebywającym legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; 2) pomoc zapewnianą przez wojewodów, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne podmioty obywatelom Ukrainy; 3) utworzenie Funduszu Pomocy w celu finansowania lub dofinansowania realizacji zadań na rzecz pomocy obywatelom Ukrainy; 4) niektóre uprawnienia obywateli Ukrainy, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny; 5) szczególne zasady przedłużania okresów legalnego pobytu obywateli Ukrainy oraz wydanych im przez organy polskie dokumentów dotyczących uprawnień w zakresie wjazdu i pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; 6) niektóre uprawnienia obywateli polskich i obywateli Ukrainy będących studentami, nauczycielami akademickimi lub pracownikami naukowymi wjeżdżającymi z terytorium Ukrainy; 7) szczególne regulacje dotyczące kształcenia, wychowania i opieki dzieci i uczniów będących obywatelami Ukrainy, w tym wsparcia jednostek samorządu terytorialnego w realizacji dodatkowych zadań oświatowych w tym zakresie; 8) szczególne zasady organizacji i funkcjonowania uczelni w związku z zapewnianiem miejsc na studiach dla obywateli Ukrainy; 9) szczególne zasady podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej przez obywateli Ukrainy, przebywających legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; 10) szczególne zasady prowadzenia dystrybucji produktów leczniczych i wyrobów medycznych przeznaczonych na pomoc humanitarną na terytorium Ukrainy przez Rządową Agencję Rezerw Strategicznych.

Legalizacja pobytu obywateli Ukrainy na terytorium RP

Jeżeli obywatel Ukrainy przybył legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od dnia 24 lutego 2022 r. do dnia określonego w rozporządzeniu Rady Ministrów, wydanym na podstawie art. 1 ust. 4 specustawy, deklarując zamiar pozostania na terytorium Rzeczypospo-

politej Polskiej, jego pobyt w Polsce uznawany jest *ex lege* za legalny przez 18 miesięcy liczonych od dnia 24 lutego 2022 r. Jako legalny traktowany jest także pobyt dziecka urodzonego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez matkę – obywatelkę Ukrainy, w okresie dotyczącym matki. W podobny sposób kwalifikowany jest pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatela Ukrainy posiadającego Kartę Polaka.

Specyficzne rozwiązanie normatywne wprowadzone w art. 2 ust. 1 i 2 specustawy nie ma, z oczywistych względów, zastosowania do tych obywateli Ukrainy, którzy już skorzystali bądź korzystają aktualnie z innych prawnie dostępnych instrumentów legalizacji pobytu na terytorium RP. W tym wypadku chodzi zatem o osoby, które posiadają zezwolenie na pobyt stały, zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zezwolenie na pobyt czasowy, status uchodźcy, ochronę uzupełniającą, zgodę na pobyt tolerowany, zgodę na pobyt ze względów humanitarnych, jak również o te jednostki, które złożyły w Rzeczypospolitej Polskiej wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej lub w imieniu których takie wnioski zostały złożone, zadeklarowały zamiar złożenia wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej w Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie art. 28 ust. 1 lub art. 61 ust. 1 ustawy z 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 1264 ze zm.) lub których takie deklaracje zamiaru dotyczą albo które korzystają z ochrony czasowej na terenie innego niż Rzeczpospolita Polska państwa członkowskiego Unii Europejskiej przyznanej z powodu działań wojennych prowadzonych na terytorium Ukrainy.

Zalegalizowanie pobytu uciekiniera wojennego z Ukrainy w trybie art. 2 ust. 1 i 2 specustawy jest warunkiem *sine qua non* uznania go za osobę korzystającą w Rzeczypospolitej Polskiej z ochrony czasowej w rozumieniu art. 106 ust. 1 ustawy z 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Warto przy tym wskazać, że wyjazd takiej osoby z Polski na okres przekraczający 30 dni – wyłączając przypadki skierowania do wykonywania pracy lub usług poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej przez podmioty prowadzące działalność na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – pozbawia uciekiniera wojennego uprawnień w zakresie ochrony czasowej, przewidzianych w polskim ustawodawstwie, jakie wynikają dla niego z faktu uznania jego pobytu na terytorium RP za legalny (art. 11). Analogiczna sytuacja zachodzi również wtedy, gdy obywatel Ukrainy korzysta z ochrony czasowej na terenie innego niż Rzeczpospolita Polska państwa członkowskiego Unii Europejskiej, przyznanej z powodu działań wojennych prowadzonych na terytorium Ukrainy.

Wykonywanie pracy przez obywateli Ukrainy

Jak wynika z brzmienia art. 22 ust. 1 specustawy, obywatel Ukrainy, którego pobyt na terytorium Rzeczypospo-

litej Polskiej jest uznawany *ex lege* za legalny na podstawie art. 2 ust. 1 specustawy, ma prawo wykonywać – w okresie pobytu zgodnego z obowiązującymi przepisami – pracę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, o ile podmiot powierzający wykonywanie pracy powiadomi w terminie 14 dni od dnia podjęcia pracy przez obywatela Ukrainy powiatowy urząd pracy właściwy ze względu na siedzibę lub miejsce zamieszkania podmiotu³ o powierzeniu wykonywania pracy temu obywatelowi, a praca jest powierzana w wymiarze czasu pracy nie niższym niż wskazany w powiadomieniu lub liczbie godzin nie mniejszej niż wskazana w powiadomieniu oraz za wynagrodzeniem nie niższym niż ustalone według stawki określonej w powiadomieniu, proporcjonalnie zwiększonym w przypadku podwyższenia wymiaru czasu pracy lub liczby godzin pracy. Ta sama reguła obejmuje obywateli Ukrainy przebywających legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Należy jednak zauważyć, że przewidziany w art. 22 ust. 1 specustawy obowiązek informacyjny, obciążający podmioty zatrudniające uciekinierów ukraińskich, zdeaktualizował się z chwilą wejścia w życie art. 22 ust. 1a specustawy. Przepis ten stanowi bowiem wprost, że obowiązek powiadomienia urzędu pracy, o którym mowa w art. 22 ust. 1 specustawy, nie dotyczy przypadku, w którym obywatel Ukrainy wykonuje pracę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej zgodnie z art. 87 ustawy z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Tymczasem warto przypomnieć, że wedle art. 87 ust. 1 pkt 6 tej ustawy cudzoziemiec jest uprawniony do wykonywania pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w szczególności wtedy, gdy korzysta z ochrony czasowej w Rzeczypospolitej Polskiej. Nie ulega zaś wątpliwości, że zalegalizowany w trybie art. 2 ust. 1 specustawy pobyt w Polsce uciekiniera wojennego z Ukrainy jest kwalifikowany z mocy prawa jako udzielenie takiej osobie ochrony czasowej na terytorium Polski. Wprawdzie art. 2 ust. 8 specustawy stanowi *expressis verbis*, że do ochrony czasowej, z której korzysta obywatel Ukrainy na podstawie rozwiązań przyjętych w specustawie, nie stosuje się przepisów art. 87 ust. 1 pkt 6 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, niemniej stosując regułę kolizyjną *lex posterior derogat legi priori* należy przyjąć, że legalność zatrudnienia uciekiniera wojennego z terytorium Ukrainy nie jest aktualnie uzależniona od dopełnienia przez podmiot zatrudniający obowiązku informacyjnego, o którym mowa w art. 22 ust. 1 specustawy. *De lege lata* podmiot powierzający wykonywanie pracy nie musi zatem powiadamiać, w terminie 14 dni od dnia podjęcia pracy przez obywatela Ukrainy, powiatowego urzędu pracy o powierzeniu wykonywania pracy uciekinierowi wojennemu, chyba, że zatrudnienie dotyczy osoby legitymującej się zezwoleniem na pobyt czasowy i pracę, o którym mowa w art. 114 ustawy z 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, które udzielono z zastrzeżeniem wymogu powiadomienia powiatowego urzędu pracy (art. 22 ust. 1b specustawy).

Uciekinier wojenny w okresie legalnego pobytu na terytorium Polski może korzystać z instrumentów prze-

ciwdziałania zjawisku bezrobocia, w tym takich, które ujęto szczegółowo w art. 22a–22i specustawy. W szczególności może zarejestrować się w powiatowym urzędzie pracy jako osoba bezrobotna albo poszukująca pracy w trybie określonym przepisami ustawy z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Co istotne, do takiej osoby nie stosuje się warunku nieprzekroczenia wieku 60 lat (kobieta) albo 65 lat (mężczyzna), wymaganego w celach rejestracyjnych.

W celu ułatwienia uciekinierom wojennym znalezienia odpowiedniego zatrudnienia minister właściwy do spraw informatyzacji został zobowiązany w art. 22a specustawy do zapewnienia funkcjonalności systemu teleinformatycznego służącego do ułatwienia nawiązywania kontaktów między pracodawcami a poszukującymi pracy obywatelami Ukrainy. System teleinformatyczny, w swoim założeniu powinien umożliwiać przetwarzanie (w tym wprowadzanie, gromadzenie i usuwanie) ofert pracy, oraz informacji dotyczących kompetencji i doświadczenia zawodowego kandydata do zatrudnienia, jak również dokonywanie analiz pozyskanych informacji wstępnych celem przygotowania rekomendacji w zakresie dostępnych ofert pracy, odpowiednio do danych zgromadzonych w tym systemie. Uciekinierom wojennym zapewnia się dostępność do systemu teleinformatycznego przy pomocy usługi *online* udostępnionej w tym systemie albo usługi udostępnionej w publicznej aplikacji mobilnej. Na podstawie art. 22b specustawy użytkownikiem systemu teleinformatycznego może być obywatel Ukrainy legalnie przebywający w Polsce, któremu nadano numer PESEL i który został uwierzytelniony w tym systemie. Korzystanie z systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 22a ust. 1 specustawy, wymaga od uciekiniera wojennego utworzenia w tym systemie profilu pracownika, który podlega procedurze weryfikacji elektronicznej. Utworzenie takiego profilu oraz korzystanie przez uciekiniera wojennego z systemu teleinformatycznego jest dobrowolne, przy czym obywatel Ukrainy może na bieżąco aktualizować swoje dane albo usunąć je z systemu. Oferty pracy przetwarzane w omawianym systemie teleinformatycznym, mogą wprowadzać, aktualizować oraz usuwać z systemu: 1) pracodawcy; 2) podmioty świadczące usługi związane z udostępnieniem ofert pracy oraz 3) podmioty świadczące usługi pośrednictwa między pracodawcami a osobami poszukującymi pracy.

Warto odnotować, że specustawa wprowadziła szereg specyficznych rozwiązań normatywnych mających zastosowanie wobec uciekinierów wojennych posiadających kwalifikacje do wykonywania zawodów medycznych. W tym kontekście wypada więc w pierwszej kolejności zauważyć, że według art. 22i specustawy minister właściwy do spraw pracy może dofinansować ze środków Funduszu Pracy koszty szkolenia z nauki języka polskiego dla obywateli Ukrainy posiadających dyplom lekarza lub lekarza dentyisty potwierdzający ukończenie co najmniej pięcioletnich studiów, wydany w innym państwie niż państwo członkowskie Unii Europejskiej, albo dyplom pielęgniarki lub położnej, wydany w innym państwie niż

państwo członkowskie Unii Europejskiej. Przedmiotowe dofinansowanie dokonywane jest na wniosek właściwej – odpowiednio – okręgowej izby lekarskiej albo okręgowej izby pielęgniarów i położnych. Dofinansowanie kosztu szkolenia dla 1 uprawnionej osoby nie może przekraczać kwoty 3.000 zł za udział w 1 szkoleniu, przy czym uciekinier wojenny może wziąć udział maksymalnie w 3 szkoleniach językowych. Przekazanie kwoty dofinansowania kosztów szkolenia z nauki języka polskiego odbywa się na podstawie umowy zawieranej przez ministra właściwego ds. pracy z wnioskującą o dofinansowanie okręgową izbą lekarską albo okręgową izbą pielęgniarów i położnych.

Wypada również zaznaczyć, że według art. 61–64 specustawy, w okresie 18 miesięcy liczonych od dnia 24 lutego 2022 r. – niezależnie od obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii – obywatel Ukrainy, który uzyskał kwalifikacje lekarza lub lekarza dentystry poza terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej, może otrzymać zgodę na wykonywanie zawodu lekarza (lekarza dentystry) oraz uzyskać warunkowe prawo wykonywania zawodu lekarza (lekarza dentystry), nawet jeśli nie legitymuje się co najmniej trzyletnim doświadczeniem zawodowym jako lekarz specjalista lub lekarz dentysta specjalista w danej dziedzinie. Lekarz albo lekarz dentysta, posiadający prawo wykonywania zawodu uzyskane w trybie opisanym powyżej, może wykonywać zawód wyłącznie w podmiocie leczniczym oraz jest zobowiązany do zgłoszenia ministrowi właściwemu do spraw zdrowia, w jakim podmiocie leczniczym i na jaki okres został zatrudniony, w terminie 7 dni od dnia rozpoczęcia udzielania świadczeń zdrowotnych w tym podmiocie. Niewykonanie obowiązku zgłoszeniowego może stanowić podstawę do cofnięcia zgody na wykonywanie zawodu lekarskiego. W analogiczny sposób specustawa reguluje zasady wykonywania zawodu pielęgniarstwa (położnej) z tym zastrzeżeniem, że obywatel Ukrainy, który uzyskał kwalifikacje pielęgniarstwa lub położnej poza terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej, a polskie władze udzieliły mu zgody na wykonywanie zawodu pielęgniarstwa albo położnej oraz przyznały warunkowe prawo wykonywania zawodu pielęgniarstwa lub położnej, może być także – za zgodą wojewody – zatrudniony jako pielęgniarka lub położna w domu pomocy społecznej mimo nieznanomości języka polskiego.

Doniosłe społecznie znaczenie należy przypisać rozwiązaniu, o którym stanowi art. 64a specustawy, określający reguły świadczenia przez obywateli Ukrainy usług psychologicznych ich rodakom przebywającym na terytorium RP. Zgodnie z tym przepisem, w ciągu 18 miesięcy poczynając od 24 lutego 2022 r., obywatel Ukrainy przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, który posiada uzyskany w Ukrainie dyplom ukończenia jednolitych studiów na kierunku psychologia albo dyplom ukończenia studiów pierwszego stopnia na kierunku psychologia i drugiego stopnia na kierunku psychologia – zakończonych uzyskaniem tytułu zawodowego specjalisty na kierunku psychologia albo magistra na kierunku psychologia, może świadczyć usługi psychologiczne oby-

watelom Ukrainy przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w tym może udzielać świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień. Uprawnienie do świadczenia takich usług zachowuje ważność przez okres legalnego pobytu usługodawcy na terytorium Polski. Warto też zwrócić uwagę na art. 23b specustawy. Stanowi on, że obywatele Ukrainy przebywający legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, którzy nabyli kwalifikacje zawodowe do wykonywania górniczych zawodów regulowanych w Ukrainie, mogą uzyskać decyzję w sprawie uznania tych kwalifikacji na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Uznanie tych kwalifikacji odbywa się wedle reguł ustanowionych w ustawie z 22 grudnia 2015 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 1646 ze zm.).

Szczegółowe unormowania dotyczą także zatrudniania obywateli Ukrainy w samorządowych i państwowych jednostkach organizacyjnych, a więc u pracodawców zaliczanych do kategorii podmiotów sektora publicznego. Według art. 23a specustawy obywatele Ukrainy przebywający legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w tym również ci, których pobyt uznawany jest za legalny na podstawie art. 2 ust. 1 specustawy mogą być zatrudniani na stanowiskach pomocniczych i obsługi w samorządowych jednostkach organizacyjnych wymienionych w art. 2 ustawy z 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 530). Ukraińcy przebywający legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej mogą być także zatrudniani na stanowisku pracy, na którym wykonywana praca nie polega na bezpośrednim lub pośrednim udziale w wykonywaniu władzy publicznej i funkcji mających na celu ochronę generalnych interesów państwa w urzędach, o których stanowi art. 2 ust. 1 ustawy z 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 1691). Wobec osób zatrudnionych w takim trybie nie stosuje się wymagania w zakresie potwierdzenia znajomości języka polskiego odpowiednim dokumentem.

Gdy chodzi o zatrudnienie w szeroko rozumianym sektorze szkolnictwa wyższego i nauki należy zaznaczyć, że według zasad ujętych w art. 46–49 specustawy uciekinier wojenny z Ukrainy, który złoży oświadczenie, że w dniu 24 lutego 2022 r. pracował jako nauczyciel akademicki w uczelni działającej na terytorium Ukrainy, legitymujący się odpowiednim tytułem zawodowym, stopniem naukowym, stopniem w zakresie sztuki lub tytułem profesora oraz posiadający kwalifikacje wymagane do zajmowania określonego stanowiska, może zostać zatrudniony w uczelni jako nauczyciel akademicki bez przeprowadzenia konkursu. Przy zatrudnianiu uciekiniera wojennego, który posiada tytuł profesora, stopień naukowy, stopień w zakresie sztuki lub tytuł zawodowy uzyskany za granicą, można odstąpić od wymagań odnośnie do zatrudnienia na danym stanowisku osoby legitymującej się stopniem lub tytułem, stawianych przez art. 116 ust. 2 ustawy z 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Rów-

niez bez konieczności przeprowadzania konkursu można zatrudnić w jednostkach naukowych oraz innych jednostkach organizacyjnych Polskiej Akademii Nauk, uciekiniera wojennego, który – wedle jego oświadczenia – w dniu 24 lutego 2022 r. pracował w Ukrainie w charakterze pracownika naukowego oraz który posiada odpowiedni tytuł zawodowy, stopień naukowy, stopień w zakresie sztuki lub tytuł profesora i dysponuje wystarczającymi kwalifikacjami do zajmowania danego stanowiska. W analogiczny sposób uregulowano możliwość pozakonkursowego zatrudnienia ukraińskich uciekinierów wojennych w instytutach badawczych funkcjonujących na podstawie ustawy z 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 498), a także w Centrum Łukasiewicz lub instytucie działającym w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz, o których mowa w ustawie z 21 lutego 2019 r.

o Sieci Badawczej Łukasiewicz (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 2098).

Na koniec tej części rozważań wypada pozytywnie odnieść się do unormowania zamieszczonego w art. 23 specustawy. Przepis ten formułuje regułę, w świetle której obywatele ukraińscy przebywający legalnie w Polsce mogą podejmować i wykonywać działalność gospodarczą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na takich samych zasadach jak obywatele polscy, z tym zastrzeżeniem, że realizacja tego uprawnienia jest uwarunkowana uprzednim nadaniem obywatelowi Ukrainy numeru PESEL. W sytuacji, gdy pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatela Ukrainy legitymującego się statusem przedsiębiorcy przestanie być legalny, osoba ta podlega z urzędu, na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw gospodarki, wykreśleniu z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej.

Przypisy/Notes

¹ Za członków rodziny w rozumieniu decyzji wykonawczej 2022/382 – o ile rodzina znajdowała się już i przebywała w Ukrainie przed dniem 24 lutego 2022 r. – uznaje się następujące osoby: 1) małżonka lub będącego stanu wolnego partnera osoby objętej ochroną czasową, z którym osoba ta pozostaje w stałym związku, jeżeli prawo lub praktyka danego państwa członkowskiego traktuje pary niepozostające w związku małżeńskim w sposób porównywalny do par pozostających w związku małżeńskim, zgodnie z jego prawem krajowym odnoszącym się do cudzoziemców; 2) małoletnie i niepozostające w związku małżeńskim dzieci osoby objętej ochroną czasową lub dzieci jej małżonka, niezależnie od tego, czy urodziły się w związku małżeńskim, poza związkiem, czy są przysposobione; 3) innych bliskich krewnych, którzy mieszkali razem jako jedna rodzina w czasie, kiedy wystąpiły okoliczności prowadzące do masowego napływu wysiedleńców, i którzy byli w tym czasie całkowicie lub częściowo na utrzymaniu osoby objętej ochroną czasową.

² W rozumieniu specustawy "obywatelem Ukrainy" jest również nieposiadający obywatelstwa ukraińskiego małżonek obywatela Ukrainy, o ile przybył on na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa i nie jest obywatelem polskim ani obywatelem innego niż Rzeczpospolita Polska państwa członkowskiego Unii Europejskiej.

³ Zgodnie z wymaganiami stawianym przez art. 22 ust. 2 specustawy zawiadomienia należy dokonać w formie elektronicznej za pośrednictwem systemu teleinformatycznego na stronie internetowej www.praca.gov.pl.

Dr Oleksandra Gayevaya, doktor nauk prawnych, profesor nadzwyczajny Katedry Prawa w Narodowym Uniwersytecie Technicznym „Charkowski Instytut Politechniczny” w Charkowie (Ukraina), zastępca dyrektora ds. pracy naukowej w Instytucie Edukacyjno-Naukowym Technologii Społecznych i Humanitarnych w Charkowie (Ukraina), profesor w Zakładzie Prawa Pracy i Prawa Socjalnego Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu.

Dr Oleksandra Gayevaya, doctor in law, associate professor at the Department of Law at the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" in Kharkiv (Ukraine), deputy director for scientific work at the Educational and Scientific Institute of Social and Humanitarian Technologies in Kharkiv (Ukraine), professor at the Department of Labor Law and Social Law in the A. Mickiewicz University in Poznań.

Księgarnia internetowa Polskiego Wydawnictwa Ekonomicznego
zaprasza na zakupy **z rabatem 15%**

www.pwe.com.pl

